

mok kapcsolatára. Magyar, nagyon magyar ez a vallásos lira, de ugyanakkor mélyen emberi is. Magyarsága nem szatirikus indulatú és élő, inkább emlékeztet a középkori és XVI. századi szenvedő magyarságára, anélkül, hogy passzív avagy támadó lenne. Az aktív magyar vonás talán jellemzőbb vonása ennek a lirának, mint az elmélyedő misztika. De ez a magyarság a hit erején megoldást kapva, harmonizálja a maga világát s ugyanakkor magasabb szintjára emeli önmagában az emberi lét talán sokszor fájó, de soha meg nem bántott méltóságát. E kettős munka csak úgy képzelhető el, hogy a műalkotás lefolyását fegyelmezett és harmonikus egyéniség irányítja és rendezi. Így tehát az egyéniség jó értelemben lesz e lira sorsa. S nem tudni, vajjon a katolikus lirának nem ez-e a legnagyobb és időálló értéke!?

—ss.

Dékány András : Ruhr. (Regény. Révai.)

Ruhr! . . . Ez a kurta s valahogy mégis elnyúló, robajos bűgös a ráhangolt fülben különös hangképzete-
ket ébreszt. Ruhr! . . . Mintha földalatti erők tompa moraja remegne a levegőben: a bányák sötét világa küldi a fény felé ziháló üzenetét. És a képzeletben felmerednek a gyárkémények ezrei, ezek a kormos, dísztelen oszlopok, melyek egy roppant, lengő-libegő és mégis maradandó füstmennyezetet emelnek a gyárak, ipartelepek, raktárak és munkásvárosok országa fölé. E sokszínű, imbolygó gáz- és kődégbolt alatt hallatlanul mozgalmas életfilm pereg. Az új világ, a modern kor tájképe ez. S igaztalanul ítélnénk, ha ettől a tájképtől el akarnók vitatni az ihlető szépséget. Mondhatjuk-e, hogy Joseph Pennel litografiáiban, melyek gazoméretű, acélműveket, füstből kibontakozó épületóriásokat, hajlott hátú, fantasztikus darukolosszusokat ábrázolnak, nincs épolyan szemet- és szívetgyönyörködtető szépség, mint akár egy erdőrésztlet vagy havas hegycsúcs művészi érzékeltetésében? A különböző művészetek elé új és gazdag témakör tárul; s a talentumos műalkotások sora lassan a tartózkodóbb közönség ízlésével is megkedvel-
teti.

Dékány András regénye, a Ruhr, nálunk — bizonyos tekintetben —

egészen utatvágó munkát képvisel. Azok a magyar regények, melyek a munkásság életéből merítik tárgyukat, javarészből szocialista ízüek. Irányregények. Szocializmusuk dogmatikus szocializmus, nem a művész, az író magasabb szempontú, pártokon és áramlatokon felülemelkedő egyetemes szánalma. Igazságai — ha lehet egyáltalán többféle igazságról szólni — osztályigazságok. Éppen ezért nem is tarthatnak számot általános érdeklődésre és szélesebb méltánylásra. Szemléletük egy letűnő világhoz kapcsolódik; ortodoxok: a kifejezésnek nem szószerinti, hanem átvitt értelmezésében.

Dékány frisebb, fiatalosabb, jövőbetekintőbb ezeknél a pártérdekekhez tapadt agitátoríróknál. Megérzi és megérezteteti a fogalom különös szimbólumszerűségét. Nagy és titokzatos kohó a Ruhr, amelyben a jövő acélja edződik. Nemcsak a német sors gomolyog itt, ebben a szénkatlanban; nemcsak az Erbeind-ek világháborúja folytatódik tovább a bányákban, gyárakban, irodákban; nemcsak a kapitalizmus és kommunizmus néz ebben a fojtott viaskodásban farkasszemet. Éveken át a Ruhr volt a világ méhe. Itt fogantatott a holnap, itt formálták láthatatlan és kényszerű erők az elkövetkező új évtizedek arcát. S ha megint vihar veri el fáradságos munkánk gyümölcsét, visszaemlékezünk a Ruhr-ra, ahol

ezerkilencszázhuszonháromban szeptetettünk . . .

A «Ruhr» nem naturalista regény. Pedig ez a stílus ilyen tárgyú művek alkotásához valósággal kínálkozik. Zola a munkásregények ősapjában, a *Germinal*-ban új világot fedezett fel, a bányászok életét. Célja sem volt sokkal több, mint ezt a különleges formájú életet valamennyi jellemző aprólékosságával minél hívebben, minél teljesebben megmutatni. Utódai általában a megjelölt úton haladtak. Földrajzát és természetrajzát adták a negyedik rendnek s pontos, majdnem tudományos rendszerük ma már minden fehér foltot kirajzolt és meghatározott ezen az irodalmi térképen. Az öncélú-felfedező munkásregény, mint műfaj, elhasznált és kiélt kereteket jelent.

A «Ruhr» szerencsésen és lendületes ívvel jó messzire kanyarodik ettől az elaggott regénytípustól. A kitűnő riport nemesedik itt széles alapokon nyugvó, drámai elevenségű miniatűrökből megkomponált regénnyé. Emlmények, amelyek még szinte az idegekben zúgnak; események, amelyek még alig viharzottak el a «tegnap»-ban és emberek, akik még itt élnek az életünkben: az a «Ruhr». *Wahrheit und Dichtung*. Hol kezdődik a regényíró meséje és hol végződik az átélt valóság története, mindez elmosódik és egymásba olvad. Azt sem tudhatjuk, a szereplő személyek melyike az írókezeteremtette «regényhős» s melyik az élet eleven figurája. Szerepel ugyanis a regényben egy Papen nevezetű fiatal kommunista, akiről megtudjuk, hogy egyik rokona a háború alatt Németország katonai attaséja volt az Egyesült-Államokban. Ez a fiatal Papen Moszkva ügynöke s ebben a minőségben a német munkástelepeket tanulmányozza; megfigyeléseiről azután az orosz központnak küld titkos jelentéseket.

Összeköttetésben áll Turb Tóbiás, a dúsgazdag gyáros leányával is, aki hasonlóképpen meggyőződéses kommunista. Turb, a gyáros viszont az önző kapitalista prototípusa. Nem csatlakozik a nemzeti ellenállás vezetőihez, neki a haszon, a tőkegyarapítás jelent minden követhető célt az életben. Munkásaival is ellentétbe kerül s a fölmeredő öklök fenyegetése elől a megszálló csapatok védelme alá menekül. A regény legélesebb reliefsjeit éppen ezek a munkásarcok kapják. Dékány gonddal, szeretettel formálja őket s ebben a «kispasztikában» tűnik ki leginkább emberábrázoló és egyenítő tehetsége.

A regény meséje voltaképp egy munkáscsoport hősi, kalandos harcainak sorozata. Nyers, becsületos, lelkes emberek története; a nagy háború rengései még ott morajlanak a lelkekben és a történet háttérében. Sisakos francia őrjáratok, páncélautók, igazoltatások; itt még a levegőben a lőpor fanyar illata terjeng. És érezzük, ezeknek az embereknek a lelkében a háborúhagyta betölthetetlen űr tátong. Akkor elevenülnek fel igazán, ha ezekben az éjszakai csetepatékban a háború illuzióját élhetik át újra.

E történetrészeket a magyar fiúfőhős személye és szerelmi «regénye» fűzi egészé. Ám ez az «egész» így sem mutat egységes hangot, egységes stílust. Talán, ahogy a tartalomban «*Wahrheit und Dichtung*» váltja és követi egymást, ugyanúgy cserélgeti a szerző hangszereit, nyelvét, a művészi érzékeltetés módját. Éles szemmel látott, relizmussal megjelenített «valóság»-részletek olvadnak át mesetónusba, álomszerűbe, fantasztikumba . . .

Lehet, hogy stílustörés. De szívésen vesszük.

Mert a regénynek éppen a legszebb, a legköltőibb részei ezek.

Szakáts László.